

Kunskapsstyrning för socialtjänsten
Victoria Johansson
victoria.johansson@socialstyrelsen.se

Gemensamma termer, begrepp och informationsstruktur inom läkemedelsområdet – Delrapport 2018

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Uppdrag och bakgrund.....	4
Syfte och mål	4
Projekt mål.....	4
Omfattning och avgränsningar.....	5
Genomförande av projektets olika delar	5
Utredning av termer och begrepp	6
Publicering i termbanken	6
Beskrivningar i en begrepps- och informationsmodell	6
Begreppsmodell för läkemedelsordination	6
Informationsmodell för läkemedelsordination.....	7
Nationellt fackspråk.....	7
Tillämpningen av nationell informationsstruktur	8
Socialstyrelsens användarstöd	8
Fortsatt arbete 2019.....	8
Referenser	10
Bilaga 1, Begreppsutredningarnas status	11

Sammanfattning

Socialstyrelsen fick regeringens uppdrag att 2018 och 2019 utreda hur termer och begrepp med koppling till ordination och förskrivning av läkemedel, ska kunna hanteras och tolkas likartat oberoende av aktör eller system. Utgångspunkten är Socialstyrelsens krav på hur en läkemedelsordination ska dokumenteras enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:37) om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården, nedan kallad HSLF-FS 2017:37, och ska ta hänsyn till de behov som finns i samband med införandet av en kommande nationell läkemedelslista. Uppdraget ska slutredovisas 2019-12-15.

Under 2018 års arbete har 14 begrepp utretts vilket kommer att leda till en revidering av Socialstyrelsens termbank under 2019.

Myndigheten har, utifrån nationell informationsstruktur, beskrivit hur dokumentationsbehovet kopplat till ordination av läkemedel kan beskrivas i en begreppsmodell och en informationsmodell. Begreppsmodellen för läkemedelsordination utgör en del av den mer omfattande begreppsmodellen för nationella läkemedelslistan (NLL) som E-hälsomyndigheten arbetar med och som även innehåller begrepp kopplade till förskrivning och expediering av läkemedel.

I arbetet med informationsmodellen för läkemedelsordination har Socialstyrelsen beskrivit hur informationen kan dokumenteras med hjälp av framför allt Snomed CT (en del av nationellt fackspråk) där kodverk/koder redan finns och identifierat behov av framtagande av nya koder.

Socialstyrelsen har deltagit i regelbundna möten, workshops och i gemensamma arbetsgrupper för att ge användarstöd till E-hälsomyndigheten, Läkemedelsverket, SKL och Inera när det gäller frågor om nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk inom läkemedelsområdet. I E-hälsomyndighetens uppdrag anges särskilt att ”informationsmängderna ska vara strukturerade och mappade mot nationell informationsstruktur”.

Arbetet med modellerna för läkemedelsordination har även lett till att viss vidareutveckling av nationell informationsstruktur har blivit aktuell.

Uppdrag och bakgrund

Bakgrunden till uppdraget är den promemoria om nationell läkemedelslista som kom från Socialdepartementet 2016, DS 2016:44 [1]. Det primära syftet med den nationella läkemedelslistan är att förbättra patientsäkerheten genom att tillgodose patientens och hälso- och sjukvårdspersonalens behov av samlad information om en patients läkemedelsbehandlingar. Utifrån förslaget i promemorian har regeringen gett ett antal myndigheter och aktörer olika uppdrag som är relaterade till den nationella läkemedelslistan.

En av förutsättningarna för att uppnå nyttan med den nationella läkemedelslistan är att den information som ingår hanteras och tolkas på ett korrekt sätt hos samtliga aktuella aktörer. Socialstyrelsen ska säkerställa att de termer och begrepp som behövs för detta syfte finns tillgängliga i Socialstyrelsens termbank¹.

Mot bakgrund av detta fick Socialstyrelsen 2018 uppdraget att utreda hur termer och begrepp med koppling till ordination och förskrivning av läkemedel, ska kunna hanteras och tolkas likartat oberoende av aktör eller system. Arbetet ska bedrivas med utgångspunkt i Socialstyrelsens krav på hur en läkemedelsordination ska dokumenteras samt med hänsyn tagen till de behov som finns i samband med införandet av en kommande nationell läkemedelslista. Utredningen ska bidra till det pågående arbetet för en enhetligare begreppsanvändning inom ramen för Vision 2025. Socialstyrelsen ska även ge användarstöd till E-hälsomyndigheten, Läkemedelsverket, SKL och Inera när det gäller frågor om nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk inom läkemedelsområdet. Slutligen ska Socialstyrelsen vid behov också vidareutveckla nationell informationsstruktur om ovan nämnda arbeten ger anledning till det.

Syfte och mål

Syftet med uppdraget är att termer och begrepp med koppling till ordination och förskrivning av läkemedel, ska kunna hanteras och tolkas likartat oberoende av aktör eller system. Att minska risken för feltolkningar bidrar till en ökad patientsäkerhet. De övergripande målen är därför:

- en enhetlig begreppsanvändning av termer och begrepp med koppling till ordination och förskrivning av läkemedel, samt
- ett enhetligt och standardiserat sätt att strukturera information om ordinationer och förskrivningar av läkemedel

Projektmål

Projektmålen är att ha:

- utrett viktiga termer och begrepp med koppling till ordination och förskrivning av läkemedel
- definitioner för centrala begrepp publicerade i termbanken

¹ Socialstyrelsens termbank innehåller begrepp som är grundligt analyserade och förankrade både internt samt i bred remiss till kommuner, landsting, privata vårdgivare, myndigheter och andra organisationer.

- beskrivit hur det specifika dokumentationsbehovet kopplat till ordination och förskrivning av läkemedel kan beskrivas i en begrepps- och informationsmodell som skapats utifrån nationell informationsstruktur
- beskrivit hur informationen kan dokumenteras med hjälp av framförallt Snomed CT (en del av nationellt fackspråk) genom terminologibindning där kodverk/koder redan finns såsom nationell källa för ordinationsorsak
- sammanställt eventuella behov som finns kring framtagande av nya koder inom Snomed CT
- säkerställt att nationell informationsstruktur kan tillämpas för dokumentationskrav som gäller läkemedelsordinationer, och eventuella behov av ändringar i nationell informationsstruktur har genomförts
- gett användarstöd till E-hälsomyndigheten, Läkemedelsverket, SKL och Inera när det gäller frågor om nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk inom läkemedelsområdet

Omfattning och avgränsningar

I Socialstyrelsens uppdrag anges att ”Arbetet ska bedrivas med utgångspunkt i Socialstyrelsens krav på hur en läkemedelsordination ska dokumenteras samt med hänsyn tagen till de behov som finns i samband med införandet av en kommande nationell läkemedelslista.”

Den information som dokumenteras i patientens journal vid ordination återanvänds i flera olika delar av läkemedelsprocessen: vid förskrivning, vid rekvisition, vid utlämnande av läkemedel, vid iordningställande, vid administrering/överlämnande och vid vårdens uppföljning.

Den nationella läkemedelslistan kommer i en första fas att endast omfatta förskrivningar.

Projektmålen (leverabler i form av definitioner, begrepps- och informationsmodell) omfattar den information som ska dokumenteras om ordinationer och förskrivningar. Vid utredningen av begrepp, termer och informationsstruktur har projektet beaktat hur informationen används även i andra delar av läkemedelsprocessen, eftersom det är viktigt att informationshanteringen fungerar på ett likartat sätt genom hela läkemedelsprocessen.

Genomförande av projektets olika delar

Socialstyrelsen har under genomförandet av projektet haft ett nära samarbete med E-hälsomyndigheten, Läkemedelsverket, SKL och Inera som alla har haft relaterade pågående uppdrag och aktiviteter:

- E-hälsomyndighetens uppdrag "Fördjupad förstudie om nationella läkemedelslistan" [2]
- E-hälsomyndighetens uppdrag "Strukturerad läkemedelsinformation" [3]
- Läkemedelsverkets uppdrag "Arbete med anpassning av läkemedelsinformation som behövs för Nationell läkemedelslista till IDMP-standarder" [4]
- Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting som bl.a. innebär att SKL tillsammans med landstingen och kommunerna

ska stödja E-hälsomyndighetens arbete med att förbereda utvecklingen och införandet av en nationell läkemedelslista [5]

Samarbetet med de olika aktörerna har framför allt skett i E-hälsomyndighetens arbetsgrupp ”strukturerad läkemedelsinformation” som träffats regelbundet. Dialog har också förts med ansvariga för Socialstyrelsens uppdrag ”Nationell källa för ordinationsorsak” [6] då ordinationsorsak är en av uppgifterna som ska dokumenteras vid läkemedelsordinationer och även ska finnas i nationella läkemedelslistan.

Utredning av termer och begrepp

Socialstyrelsen har under 2018 utrett 14 begrepp, varav 12 har lett till att förslag på ändring i termbanken eller ny termpost i termbanken har tagits fram. 2 begreppsutredningar pågår. I samband med begreppsutredningarna analyseras även kringliggande och underliggande begrepp så ytterligare termposter kan tillkomma i det fortsatta arbetet under 2019. Utgångspunkten för begreppsutredningarna är dokumentationskraven enligt Socialstyrelsens föreskrift HSLF-FS 2017:37 samt de behov som identifierats i samband med införandet av en kommande nationell läkemedelslista. Arbetet har genomförts enligt fastställd metod [7].

I bilaga 1 redovisas statusen för de utredningar av termer och begrepp som hanteras inom uppdraget.

Publicering i termbanken

De centrala begrepp som utretts inom projektet kommer att leda till revidering av Socialstyrelsens termbank under 2019. Projektets förslag på termer, definitioner och anmärkningar kommer att tas tillvara inom Socialstyrelsens etablerade terminologiprocess med formella remisser. Därefter publiceras resultatet i termbanken.

Beskrivningar i en begrepps- och informationsmodell

Socialstyrelsen har beskrivit hur det specifika dokumentationsbehovet kopplat till ordination av läkemedel kan beskrivas i en begrepps- och informationsmodell som skapats utifrån nationell informationsstruktur. Arbetet har genomförts med stöd av framtagna metoder och tillämpningsanvisningar[8] [9].

Begreppsmodell för läkemedelsordination

Arbetet med begreppsmodellen för läkemedelsordination har skett parallellt med termutredningarna så att begreppsmodellen harmoniserar med föreslagna definitioner av termer i termbanken. Begreppsmodellen visar hur begrepp med koppling till ordination och förskrivning relaterar till varandra.

Arbete pågår med att lägga in textuella beskrivningar av alla begrepp i begreppsmodellen samt beskrivningar av hur begreppen representeras i form av informationsklasser och attribut i informationsmodellen. Eftersom de flesta terminologiska utredningarna är klara betraktar Socialstyrelsen modellen som stabil då endast mindre justeringar kan komma att bli aktuella i det fortsatta arbetet.

Begreppsmodellen för läkemedelsordination utgör underlag till begreppsmodellen för den nationella läkemedelslistan som E-hälsomyndigheten arbetar med och som även innehåller begrepp kopplade till förskrivning och expediering av läkemedel. Arbetet med begreppsmodell för nationella läkemedelslistan pågår fortfarande och Socialstyrelsen stödjer E-hälsomyndigheten i det arbetet.

Informationsmodell för läkemedelsordination

Arbetet med informationsmodellen för läkemedelsordination har utgått från den ”domänmodell för läkemedel” [10] som SKL arbetat med inom ramen för SKL:s arbete med förbättrad läkemedelsinformation [11].

Socialstyrelsen har tagit fram en informationsmodell för läkemedelsinformation som:

- beskriver strukturen på informationen i enlighet med nationell informationsstruktur
- harmoniserar med den, inom detta projekt framtagna, begreppsmodellen för läkemedelsordination

En del arbete kvarstår när det gäller att beskriva vissa informationsmängder, samt med att harmonisera informationsmodellen med begreppsmodellen.

E-hälsomyndigheten har valt att inte basera informationsmodellen i nationella läkemedelslistan på nationell informationsstruktur, men har valt att använda informationsmodellen för läkemedelsordination som referens i arbetet. En orsak är att man behöver anpassa sig efter de informationsstrukturer som finns inbyggda i dagens system då tidplanen för att ansluta sig till NLL är väldigt kort. En annan är att nationell informationsstruktur är till för att strukturera primärdata i patientjournalen, inte i första hand för administrativ information som förskrivningar är. En målbild som Socialstyrelsen och E-hälsomyndigheten gemensamt enats om är att utgå från en gemensam begreppsmodell, och utifrån denna beskriva hur varje begrepp representeras dels i informationsmodellen för nationella läkemedelslistan och dels i informationsmodellen för läkemedelsordination som baseras på nationell informationsstruktur. Arbetet med denna pågår.

Nationellt fackspråk

Socialstyrelsen har beskrivit hur informationen i informationsmodellen för läkemedelsordination kan dokumenteras med hjälp av framförallt Snomed CT (en del av nationellt fackspråk) genom terminologibindning där kodverk/koder redan finns såsom nationell källa för ordinationsorsak.

Socialstyrelsen har också, tillsammans med E-hälsomyndigheten, Läkemedelsverket och SKL, identifierat behov kring framtagande av nya koder och kodverk inom nationellt fackspråk, exempelvis för vårdens dokumentationsbehov av administreringsätt. De koder som Läkemedelsverket tillhandahåller för avsett administreringsätt för läkemedelsprodukter (administreringsväg, administreringsmetod, administreringsställe) är utformade för att beskriva just produkten. Dessa koder räcker inte helt för vårdens behov när gäller att beskriva administreringsätt vid ordination av läkemedel till en enskild patient. Det regulatoriskt

styrda innehållet i EDQM² behöver därför kompletteras med ytterligare begrepp som vården behöver. Socialstyrelsen har deltagit i två workshoppar för att utreda behoven när gäller koder och kodverk för administreringssätt. Efter den utredning som gjorts har beslut fattats att välja Snomed CT som referensterminologi³. För att inte behöva hantera två olika kodverk kommer Snomed CT-begrepp mappas till respektive EDQM-kod. Behov finns också att komplettera med ytterligare parametrar såsom uppgift om medicinteknisk produkt som används vid administreringen (nebulisator, insulinpump, etc.) och möjlighet att kombinera lokalisation (arm, öga, etc.) och riktning (höger, vänster, etc) vid dokumentation av administreringssätt.

Arbetet med mappning och framtagande av nya koder och kodverk har påbörjats och genomförs med stöd av framtagen metod [12].

Tillämpningen av nationell informationsstruktur

Under arbetets gång har Socialstyrelsen arbetat med att säkerställa att nationell informationsstruktur kan tillämpas för dokumentationskrav som gäller läkemedelsordinationer. Vissa behov av ändringar i nationell informationsstruktur har identifierats och bearbetats. Som exempel kan nämnas begreppet *ordination* som tillkommer som nytt begrepp i begreppsmodellen för Hälso- och sjukvård, och attributet *typ* i klassen Individuell plan som tillkommer som nytt attribut i informationsmodellen för Hälso- och sjukvård.

Socialstyrelsens användarstöd

Socialstyrelsen har gett och ger användarstöd till E-hälsomyndigheten, Läkemedelsverket, SKL och Inera när det gäller frågor om nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk inom läkemedelsområdet. Att ge användarstöd innebär att svara på frågor, ta emot och behandla förbättringsförslag och genomföra utbildningsinsatser. Detta har skett genom regelbundna möten och workshops i arbetsgrupper där Socialstyrelsen deltagit med terminologer och informatiker. Vid några tillfällen har jurister deltagit för att svara på specifika frågor om dokumentationskraven i HSLF-FS 2017:37.

Fortsatt arbete 2019

Socialstyrelsens arbete med detta uppdrag kommer att fortsätta under 2019 och ska slutredovisas 2019-12-15. De aktiviteter som inom ramen för uppdraget i första hand förutses är att

- ge fortsatt användarstöd enligt vad som skett under 2018
- revidera Socialstyrelsens termbank som resultat av de centrala begrepp som utretts inom uppdraget
- färdigställa begrepps- och informationsmodell för läkemedelsordination

² EDQM, European Directorate for the Quality of Medicines & HealthCare. Fastställer och tillhandahåller standardiserad nomenklatur inom läkemedelsområdet.

³ Beslutet att välja Snomed CT som referensterminologi och för att uppfylla vårdens dokumentationsbehov fattades vid ett stormöte med E-hälsomyndigheten, Läkemedelsverket, SKL, Inera, flera landstingsrepresentanter (SLL, VGR, Jönköping) samt Socialstyrelsen.

- fortsätta arbetet med att ta fram nya koder inom nationellt fackspråk där behov har identifierats under 2018 eller nya behov uppstår
- slutföra de ändringar i nationell informationsstruktur där sådant behov har identifierats

Referenser

1. Nationell läkemedelslista, Departementsserien 2016:44 (DS 2016:44). Socialdepartementet, 2016.
2. E-hälsomyndighetens uppdrag ”Fördjupad förstudie om nationella läkemedelslistan”. <https://www.ehalsomyndigheten.se/globalassets/dokument/rapporter/fordjupad-forstudie-om-nationell-lakemedelslista-2017-05731-fs.pdf>
3. E-hälsomyndighetens uppdrag ”Strukturerad läkemedelsinformation”. <https://www.ehalsomyndigheten.se/globalassets/dokument/rapporter/ehm-1.1.1-2016-06267.pdf>
4. Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Läkemedelsverket. <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=18919>
5. Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting. <https://skl.se/halsasjukvard/overenskommelsemellansklochregningen.1463.html>
6. Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Socialstyrelsen. <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=18533>
7. Socialstyrelsens handledning för arbete med begrepp och termer. Stockholm: Stockholm: Socialstyrelsen, 2011. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-2-12>
8. Strukturera och koda information för elektronisk hantering: Metodstöd för användning av Gemensam informationsstruktur. Stockholm: Socialstyrelsen, 2018. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2018/2018-2-8>
9. Tillämpningsanvisningar. I: Nationell informationsstruktur 2017. Stockholm: Socialstyrelsen, 2017: s. 69-73. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2017/2017-5-35>
10. SKL:s arbete med en domänmodell för läkemedelsinformation. Sveriges Kommuner och Landsting, 2018. <https://skl.se/download/18.5ff8c3e716627c0caa92b6f7/1538487015911/SKLs%20arbete%20med%20dom%20modell%20f%C3%B6r%20l%C3%A4kemedelsinformation.pdf>
11. Sveriges Kommuner och Landsting. Förbättrad läkemedelsinformation. Hämtad 2018-11-20 från <https://skl.se/halsasjukvard/lakemedel/strategilakemedel/forbattradlakemedelsinformation.24659.html>
12. Metod för mappning till Snomed CT. Stockholm: Socialstyrelsen, 2013. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-8-8>

Bilaga 1, Begreppsutredningarnas status

I nedanstående tabell redovisas statusen för de utredningar av termer och begrepp som hanteras inom uppdraget.

Begrepp	Status	Kommentar
aktiv substans	klar	Förslag på ny definition och anmärkning till termbanken har tagits fram
läkemedelsnamn	klar	Förslag på ny anmärkning till "läkemedelsprodukt" i termbanken har tagits fram
läkemedelsform	klar	Förslag på ny anmärkning till termbanken har tagits fram
läkemedlets styrka	klar	Förslag på ny definition och anmärkning av "styrka" i termbanken har tagits fram
dos	klar	Förslag på ny definition och anmärkning till termbanken har tagits fram
dosering	klar	Förslag på ny anmärkning till termbanken har tagits fram
administreringsätt	pågår	Begreppet har flera underbegrepp (exempelvis administreringsställe och administreringsmetod); begreppsanalys pågår
ordination	pågår	Behov av ny definition och anmärkning till termbanken har identifierats och delvis utretts
ordinationsorsak	klar	Förslag på ny anmärkning till termbanken har tagits fram
behandlingsorsak	klar	Förslag på ny termpost i termbanken har tagits fram
ändringsorsak	klar	Förslag på ny termpost i termbanken har tagits fram
behandlingsändamål	klar	Förslag på ny anmärkning till termbanken har tagits fram
insättning	klar	Förslag på ny anmärkning till termbanken har tagits fram
utsättning	klar	Förslag på ny anmärkning till termbanken har tagits fram